

KONSOLIDĒTS

APSTIPRINĀTS:

Valsts vides dienesta ģenerāldirektore

E.Baklāne-Ansberga

*Dokumenta datums ir tā parakstīšanas datums
paraksts**

VIDES INSPICĒŠANAS PLĀNS 2020-2025

Rīga 2020

Saturs

Ievads	3
1. Vispārīgs būtisku vides jautājumu novērtējums	4
2. Plānā iekļautā ģeogrāfiskā teritorija.....	11
3. Regulāras vides inspicēšanas programma.....	18
3.1. Piesārņojošo darbību kontroles plānošana	18
3.2. Iekārtu kontroles biežuma novērtēšanas kritēriji	20
3.3. Objektu pārbaudes plāna sagatavošana.....	21
3.4. Paaugstināta riska objektu kontrole	23
4. Ārkārtas vides inspicēšanas procedūras.....	23
5. Noteikumi sadarbībai ar citām kontrolējošām iestādēm.....	24

Saīsinājumu saraksts

Dienests, VVD	Valsts vides dienests
NAI	Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
EMAS	Eiropas Savienības vides vadības audita sistēma
SEVESO	Paaugstināta riska objekti, kuri atbilst Ministru kabineta 2016. gada 1. marta noteikumi Nr.131 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi" prasībām
EEl	Elektrisko un elektronisko iekārtas
TN	Tehniskie noteikumi
LVGMC	Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs
RVP, Pārvalde	Reģionālā vides pārvalde
IMPEL	Starptautiskais vides institūciju sadarbības tīkls
AAA	Atkritumu apsaimniekošanas atļaujas
ŪRLA	Ūdens resursu lietošanas atļaujas
HES	Hidroelektrostacija
OSNV	Ozona slāni noārdošās vielas
MW	Megavati
SEG	Siltumnīcefekta gāzes
CE	Piesārņojuma slodzes apjoms
DP	Drošības pārskats
RANP	Rūpniecisko avāriju novēršanas programma

Ievads

Valsts vides dienests (turpmāk – Dienests, VVD) ir sagatavojis Vides inspicēšanas plānu (turpmāk – Plāns) saskaņā ar Likuma “Par piesārņojumu” 49. panta pirmajā daļā noteikto un atbilstoši likumā noteiktajām prasībām¹. Plāns tiek izstrādāts, lai nodrošinātu Likumā „Par piesārņojumu” noteikto prasību izpildi un ietver vispārīgu būtisko vides jautājumu novērtējumu, norādi uz plānā iekļauto ģeogrāfisko teritoriju, vides inspekcijas programmu, inspekcijas procedūrām un citiem ar vides inspekciju saistītiem būtiskiem jautājumiem.

Dienests ir vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra pārraudzībā esoša tiesās pārvaldes iestāde. Dienesta darbības mērķis ir nodrošināt, lai tiktu ievēroti normatīvie akti vides aizsardzības un dabas resursu izmantošanas jomā, kā arī veicināt dabas resursu un enerģijas ilgtspējīgu izmantošanu.

Dienestam ir šādas galvenās funkcijas:

- vides aizsardzību regulējošajos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā veikt vides aizsardzības un dabas resursu izmantošanas valsts kontroli Latvijas teritorijā, kontinentālajā šelfā un Baltijas jūras Latvijas Republikas ekonomiskajā zonā
- zveju regulējošajos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā kontrolēt zveju, kas tiek veikta ar Latvijas zvejas kuģiem Eiropas Savienības dalībvalstu, valstu, kas nav Eiropas Savienības dalībvalstis, un starptautiskajos ūdeņos
- radiācijas drošību un kodoldrošību regulējošajos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā veikt radiācijas drošības un kodoldrošības uzraudzību un kontroli.

VVD veic vides aizsardzību regulējošajos normatīvajos aktos noteiktos uzdevumus, kā arī:

- **kontrolē** normatīvajos aktos par dabas resursu ieguvi un izmantošanu, dabas aizsardzību, piesārņojošo vielu emisiju vidē, bīstamo un sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu, darbībām ar ķīmiskajām vielām un maisījumiem, kā arī par radiācijas drošību un kodoldrošību noteikto prasību ievērošanu
- vides aizsardzību un radiācijas drošību un kodoldrošību regulējošajos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā **izdod un saskaņo atļaujas (licences), tehniskos noteikumus un citus administratīvus aktus** dabas resursu izmantošanai un piesārņojošo darbību veikšanai
- **informē sabiedrību** par Dienesta darbību un sniedz sabiedrībai dienesta rīcībā esošo vides informāciju
- **piedalās** ārkārtējo situāciju pārvaldīšanā
- **organizē gaisa** monitoringu un virszemes un pazemes **ūdeņu monitoringu** Eiropas Savienības fondu finansēto projektu ietvaros
- **organizē** vēsturiski piesārņoto vietu **sanāciju**.

Dienesta Plāns īstenojams laika periodā no 2020. līdz 2025. gadam. **Plāna mērķis** ir nodrošināt atļaujas nosacījumu ievērošanas kontroli attiecībā uz piesārņojošajās darbībās likuma „Par piesārņojumu” 1.pielikumā minētajām A kategorijas piesārņojošām darbībām un Ministru kabineta 2010. gada 30. novembra noteikumu Nr.1082 “[Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai](#)” 1. pielikumā minētām B kategorijas piesārņojošām darbībām un 2. pielikumā minētām C kategorijas piesārņojošām darbībām un sabiedrības informēšanu par vides normatīvo aktu prasību ievērošanu.

¹ Likuma “Par piesārņojumu” 49. panta divi prim pirmā daļa

Plānu atjauno ne retāk kā reizi sešos gados.² Nepieciešamības gadījumā tas tiek pārskatīts reizi gadā.

Plāna izstrāde un ieviešana valsts vides kontroles ietvaros nodrošina likumā „Par piesārņojumu” noteikto prasību vienotu izpildi un kontroli. Vides valsts kontroli piesārņojošo darbību uzraudzības jomā veic Dienesta valsts vides inspektori.

Valsts vides inspektoru tiesības ir noteiktas Vides aizsardzības likuma 20.panta ceturtajā un 21. panta pirmajā daļā:

1) noteikt, ka lēmums, kas saistīts ar vides valsts kontroli, stājas spēkā un izpildāms nekavējoties, ja kavēšanā var radīt būtiskas negatīvas izmaiņas vidē;

2) iebraukt vai ieiet un netraucēti pārbaudīt jebkuru teritoriju, iekārtu vai citu objektu neatkarīgi no īpašuma piederības, ja tas nepieciešams vides aizsardzības prasību ievērošanas kontrolei, veicot plānotas pārbaudes, vai ja ir pamatotas aizdomas par vides normatīvo aktu pārkāpumiem. Valsts drošībai un aizsardzībai paredzētajos objektos un teritorijās, arī ieslodzījuma vietās, valsts vides inspektoram ir tiesības iekļūt attiecīgajos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā;

3) ņemt paraugus un veikt kontrolmērījumus;

4) pieprasīt un bez maksas saņemt no privātpersonām, valsts un pašvaldību iestādēm vides valsts kontroles veikšanai nepieciešamo informāciju, kas ir privātpersonas vai iestādes rīcībā, dabas resursu uzskaites dokumentus un citus dokumentus, lai kontrolētu dabas resursu ieguves, lietošanas, vides piesārņošanas apjomus, iepakojuma plūsmu, atkritumu apsaimniekošanu, būvniecību un citas vidi ietekmējošas darbības;

5) uz laiku apturēt vai aizliegt veikt darbību, ar kuru tiek pārkāpti vides normatīvie akti, kura rada negatīvas izmaiņas vidē vai kura apdraud cilvēku veselību vai dzīvību;

6) savas kompetences ietvaros izdot administratīvos aktus, kas nepieciešami vides normatīvo aktu prasību izpildei, likumā "Par piesārņojumu" noteikto vides kvalitātes normatīvu sasniegšanai un racionālai dabas resursu izmantošanai;

7) veikt administratīvā pārkāpuma procesu;

8) citas normatīvajos aktos noteiktās tiesības.

1. Vispārīgs būtisku vides jautājumu novērtējums

Valsts nozīmes attīstības plānošanas dokumentos un rīcību programmās: Vides politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas darbības stratēģijā 2020.-2022. gadam, Nacionālā enerģētikas un klimata plānā 2021.-2030. gadam, Gaisa piesārņojuma samazināšanas rīcības plānā 2020.-2030. gadam, Rīcības programmā komunālo notekūdeņu un bīstamo vielu radītā virszemes ūdeņu piesārņojuma samazināšanai (laika posmam no 2004. līdz 2020. gadam) u.c. ir noteiktas un novērtētas būtiskākās vides aizsardzības jomas, kurās ir nepieciešams panākt uzlabojumus un ilgtermiņa risinājumus, lai nodrošinātu ilgtspējīgu vides un dzīves kvalitāti. Vides politikas pamatnostādnes 2021. -2027. gadam brīdī, kad tiek sagatavots vides inspicēšanas plāns, ir izstrādes stadijā.

Vides politikas mērķu un uzdevumu ieviešanā Dienests, tam noteikto funkciju un uzdevumu izpildē, ir noteikts kā viena no atbildīgajām institūcijām par plānos un rīcības programmās iekļauto pasākumu īstenošanu.

² Likuma “Par piesārņojumu” 49.panta viens prim pirmā daļa

Valsts vides dienests, atbilstoši valsts līmenī noteiktām prioritātēm, Vides inspicēšanas plānā 2020.-2025. gadam noteicis šādas prioritārās vides inspekcijas jomas:

1. Gaisa kvalitātes uzlabošana un emisiju samazināšana no dažādām piesārņojošām darbībām, īpaši sadedzināšanas iekārtām, kā arī ostu un lauksaimniecības sektorā;
2. Ozona slāņa noārdošu vielu un fluorēto siltumnīcefekta gāzu darbību kontrole;
3. Notekūdeņu atbilstoša attīrīšana pirms to novadīšanas vidē, kā arī ražošanas notekūdeņu priekšattīrīšanas atbilstība vides aizsardzības normatīvo aktu prasībām;
4. Atkritumu apsaimniekošanas uzraudzība atkritumu reģenerācijas iekārtās, kurām Likuma „Par piesārņojumu” regulējuma ietvaros atkritumu apsaimniekošanas darbību veikšanai ir izsniegtas atļaujas A vai B kategorijas piesārņojošai darbībai.

Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumos Nr.736 „Kārtība, kādā novērš, ierobežo un kontrolē gaisu piesārņojošo vielu emisiju no sadedzināšanas iekārtām” noteiktas stingrākas emisiju robežvērtības lielas (virs 50 MW) un vidējas (no 1 līdz 50 MW) jaudas sadedzināšanas iekārtām. Mērķis ir samazināt emisijas no sadedzināšanas iekārtām un tādējādi uzlabot gaisa kvalitāti. Jauno normatīvu ieviešana paredzēta divos posmos. Sākot ar 2018. gada 20. decembri prasības attiecināmas uz jaunām iekārtām, bet no 2025.gada – uz esošām sadedzināšanas iekārtām, un no 2030. gada - uz esošām sadedzināšanas iekārtām ar jaudu 1-5 MW. Jauno emisiju robežvērtību ieviešana ietver arī informēšanas pasākumus – VARAM ir izstrādātas vadlīnijas vidējas jaudas sadedzināšanas iekārtu regulējuma ieviešanai un ar tām paredzēts iepazīstināt operatorus un pašvaldības.

Tā kā Rīgā un tās apkārtnē ir valstī lielākais iedzīvotāju blīvums un attiecīgi aktīvākā uzņēmējdarbība, tad šeit ir arī lielākais izdoto atļauju skaits piesārņojošām darbībām un šo darbību summāri radītais piesārņojums.

Lai ierobežotu gaistošo organisko savienojumu emisiju, tai skaitā piesārņojošās darbības izraisīto smaku izplatīšanos, kas rodas, veicot naftas produktu un bīstamu ķīmisko vielu un maisījumu kravu iekraušanu tankkuģos, kuru tvaika spiediens, mērot pēc Reida metodes, ir 27,6 kilopaskāli (kPa) vai vairāk, vai arī mazutu, jēlnaftu vai benzolu, ostu termināļu operatoriem, kas veic šo produktu pārkraušanu, līdz 2022. gadam jāizveido kravas izgarojumu emisijas kontroles sistēmas – tvaiku savākšanas, tvaiku pārstrādes u.c. iekārtas, kas uztvertu emisijas no minēto produktu pārkraušanas. Līdz ar šo prasību piemērošanu paredzama arī nepatīkamu smaku samazināšanās no darbībām ar naftas produktiem un bīstamām ķīmiskām vielām.

Minēto prasību izpilde ir saistoša Ventspils un Rīgas brīvastā esošajiem termināļiem, kas uzglabā un pārkrauj kuģos GOS saturošas vielas un maisījumus, galvenokārt naftas produktus. Saskaņā ar atsevišķu Ventspils pašvaldības lēmumu trīs Ventspils brīvastas termināļi 2018.gadā izveidojuši kravas izgarojumu kontroles sistēmas, tādējādi samazinot GOS emisijas un smaku sūdzību skaitu. Līdz 2022.gadam kravas izgarojumu kontroles sistēmas jāierīko sešiem Rīgas brīvastas termināļiem.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2002. gada 22. janvāra noteikumos Nr. 34 „Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī” ietvertu tiesisko regulējumu visa Latvijas teritorija ir noteikta par īpaši jutīgu teritoriju, uz kuru attiecas paaugstinātas prasības komunālo notekūdeņu attīrīšanai. Neattīrītu ražošanas notekūdeņu, komunālo notekūdeņu un notekūdeņu dūņu emisija virszemes ūdeņos vai vidē, kā arī lietūs kanalizācijas sistēmā ir aizliegta.

Daudzviet Latvijā realizēti ūdenssaimniecības attīstības projekti, izbūvējot jaunas vai

rekonstruējot esošās notekūdeņu attīrīšanas iekārtas (turpmāk – NAI), renovēti kanalizācijas un ūdensapgādes tīkli, lai nodrošinātu komunālo notekūdeņu attīrīšanu atbilstoši vides kvalitātes mērķiem un prasībām, kas noteiktas vides aizsardzības normatīvajos aktos. Tomēr joprojām Latvijā ir komunālās saimniecības, kur komunālo pakalpojumu sniedzēji, NAI operatori, nevar nodrošināt prasībām atbilstošu komunālo notekūdeņu attīrīšanu, ilgstoši netiek panākta NAI darbība atbilstoši paredzētajam tehnoloģiskajam režīmam, kā rezultātā vidē tiek novadīti prasībām neatbilstoši attīrīti komunālie notekūdeņi, pārsniedzot pieļaujamās piesārņojošo vielu koncentrācijas un emisiju limitus.

Lai samazinātu komunālo notekūdeņu radīto virszemes ūdeņu piesārņojumu un piesārņojuma risku, panāktu NAI operatoru aktīvu rīcību un pasākumu realizēšanu atbilstoši notekūdeņu attīrīšanai, kā to nosaka Ministru kabineta 2002. gada 22. janvāra noteikumi Nr.34 “Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī”, ir nepieciešama efektīvāka NAI darbību uzraudzība, īpašu uzmanību pievēršot tādu NAI kontrolei, kuru darbība rada paaugstinātus vides piesārņojuma riskus, vienlaikus ņemot vērā VVD kapacitāti un pieejamus resursus. Dienests, pārbaudot NAI darbības efektivitāti, paredz vides inspekcijas ietvaros veikt attīrīto notekūdeņu valsts monitoringu.

Visā Latvijas teritorijā joprojām aktuāla problēma ir piesārņojošo darbību neatbilstība un pārkāpumi, kas saistīti ar atkritumu apsaimniekošanas jomu.

Inspekciju gaitā arvien biežāk nākas konstatēt un secināt, ka vides jomā pieļautajos pārkāpumos ir saskatāmas noziedzīgu nodarījumu pazīmes, tiek uzsākti kriminālprocesi, piemēram, par atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums dabas videi, cilvēku veselībai, mantiskajām vai saimnieciskajām interesēm (saskatāmas noziedzīga nodarījuma pazīmes atbilstoši Krimināllikuma 99. panta otrajai daļai), par zemes, mežu vai iekšējo ūdeņu (virszemes vai pazemes) piesārņošanu ar bīstamām vai citām kaitīgām vielām, materiāliem vai atkritumiem, piegružošanu vai citādu kaitīgu iedarbību uz tiem jebkādā veidā, ja ar to radīts būtisks kaitējums dabas videi, mantiskajām vai saimnieciskajām interesēm (102. panta otrajai daļai), par pasākumu neveikšanu dabas vides piesārņojuma likvidēšanai (105.pantam).

Lielākā daļa operatoru, kuriem likumā „Par piesārņojumu” noteiktā kārtībā atkritumu apsaimniekošanas darbību veikšanai ir izsniegtas atļaujas A vai B kategorijas piesārņojošai darbībai, ir iesaistīti arī atkritumu pārrobežu sūtījumos. Dienests šo sūtījumu uzraudzībai ir izstrādājis Atkritumu pārrobežu inspekciju plānu 2020 -2022. gadam³. Iepriekšējā inspekcijas plāna 2017.-2019. īstenošanas laikā autotransporta pārbaudes uz autoceļiem ir bijušas neefektīvas, nepieciešams pārbaužu īpatsvaru orientēt uz atkritumu reģenerācijas iekārtu pārbaudēm, kuru ietvaros kontrolēta faktisko sūtījumu pārbaudes, dokumentācijas pārbaudes uz vietas uzņēmumu teritorijā. Kā arī jāattīsta informācijas apmaiņa kontroles pasākumu ietvaros starp iestādēm, lai VVD saņemtu citu iestāžu pārbaužu laikā konstatēto informāciju par atkritumu sūtījumiem. Šim nolūkam nepieciešams stiprināt kompetences par atkritumu sūtījumiem citās iestādēs, kuras potenciāli savu funkciju veikšanā saskaras ar pārrobežu darījumiem un preču kustību to starpā atkritumu pārrobežu sūtījumiem.

Par prioritāri pārbaudāmām plūsmām ir atzītas naftas produktu un EEI atkritumu plūsmas, kā arī paredzēts, ka reģionālās vides pārvaldes pēc saviem ieskatiem izvēlas vēl divas atkritumu plūsmas, kuras uzraudzīt atbilstoši reģionam specifiski raksturīgām atkritumu apsaimniekošanas iekārtām.

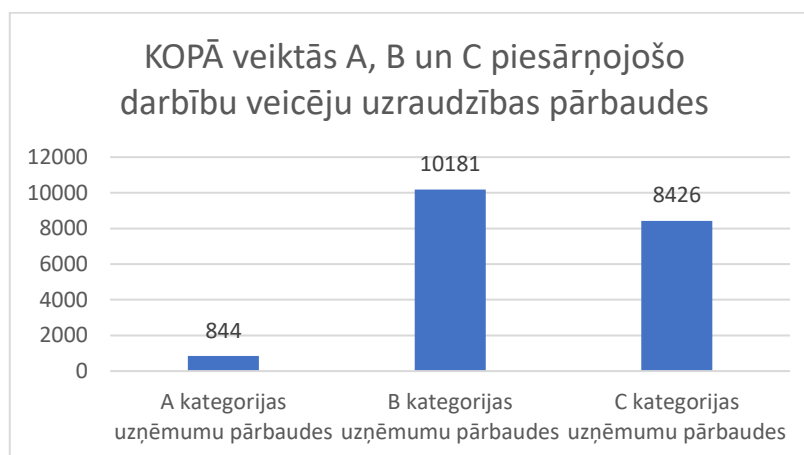
Plānveida pārbaudes tiek organizētas ražotāju atbildības sistēmās iekļautajos uzņēmumos uzraudzības ietvaros, pārbaudot faktisko situāciju atkritumu apsaimniekošanas iekārtās un izvērtējot datus par apsaimniekotajiem apjomiem. Datu ieguvei un apstrādei būtiska ir Atkritumu pārvaldājumu uzskaites sistēmas darbība un korektu datu ievade no lietotāju puses. Datu neatbilstošas ievades gadījumā operatoram ir pienākums pierādīt sūtījuma veikšanas faktu, gadījumos, kad operators nespēj pierādīt sūtījuma/darījuma faktu, paredzēts piemērot administratīvo atbildību.

³ [http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/Atkritumu_sutijumu%20inspekcijas%20plans%202020-2022\(1\).pdf](http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/Atkritumu_sutijumu%20inspekcijas%20plans%202020-2022(1).pdf)

Lai stiprinātu operatoru atbildību tiesiskā atkritumu apsaimniekošanā, būtiska ir prasība par finanšu nodrošinājuma spēkā esamību atkritumu apsaimniekošanas operatoru darbībā. Prioritāri veicama to operatoru uzraudzība, kuri darbību veic bez finanšu nodrošinājuma. Daļai operatoru darbība tiek apturēta daļā, kā arī tiek anulētas atkritumu apsaimniekošanas atļaujas, atsevišķos gadījumos tiek izdots administratīvais akts iekārtas darbības apturēšanai un uzkrāto atkritumu izvešanai, taču pastāv iespējamība, ka daļa atkritumu apsaimniekotāju turpina saimniecisko darbību, neraugoties uz iepriekš minētajiem pieņemtajiem lēmumiem.

Dienesta Vides inspicēšanas plāna 2013.-2019. mērķis bija nodrošināt kontroli par tādu piesārņojuma integrētu novērtēšanu un sabiedrības informētību, ko rada likuma „Par piesārņojumu” 1.pielikumā minētās darbības (A kategorijas piesārņojošās darbības). Dienests laikā no 2013. gada līdz 2019. gadam veica 844 pārbaudes A kategorijas piesārņojošās darbības iekārtās, kas ir 4,3% no kopējā pārbaudīto piesārņojošo darbību iekārtu skaita (19451 pārbaudītās iekārtas – ietverot A, B un C kategorijas piesārņojošās darbības pārbaudes).

1.attēls. A, B un C piesārņojošo darbību veiktās pārbaudes 2013.-2019.

No veiktajām 844 A kategorijas piesārņojošās darbības iekārtu pārbaudēm 48 % (405 pārbaudes) bija integrētās pārbaudes un 52 % (439 pārbaudes) tematiskās pārbaudes, tai skaitā uzraudzības jeb rīkojumu izpildes pārbaudes (38 pārbaudes, 4,8 %). Dienests 45 gadījumos pieņēma lēmumus par veicamajām rīcībām nepilnību novēršanai, kas galvenokārt attiecās uz sadzīves un bīstamo atkritumu apsaimniekošanu, 54 operatoriem tika piemērots administratīvais sods par atļaujas A kategorijas piesārņojošai darbībai nosacījumu neievērošanu par kopējo summu 38 310 EUR, kā arī šajā periodā 10 gadījumos tika konstatēts, ka operatori veic A kategorijas piesārņojošu darbību bez darbības veikšanai nepieciešamās A kategorijas piesārņojošas darbības atļaujas.

Dienests, nodrošinot likuma „Par piesārņojumu” 49.panta pieci prim pirmajā daļā noteikto prasību izpildi, pēc katras A kategorijas iekārtas pārbaudes sagatavo ziņojumu par veiktās pārbaudes rezultātiem un divu mēnešu laikā pēc pārbaudes veikšanas nosūta to operatoram, kā arī četru mēnešu laikā pēc pārbaudes veikšanas ievieto to savā tīmekļvietnē, kas ir pieejama jebkuram interesentam:

<http://www.vvd.gov.lv/kontrole/vides-aizsardzibas-kontrole/zinojumi-par-a-iekartu-parbaudes-rezultatiem-lidz-2018-/> un <http://www.vvd.gov.lv/kontrole/vides-aizsardzibas-kontrole/zinojumi-par-a-iekartu-parbaudes-rezultatiem/>.

Dienesta tīmekļa vietnē ir pieejama informācija arī par operatoru iesniegtajiem pasākumu plāniem un laika grafiki smaku traucējumu samazināšanai vai novēršanai:

<http://www.vvd.gov.lv/kontrole.vides-aizsardziba-kontrole/uznemumu-pasakumu-plani-un-laika-grafiki-smaku-traucejumu-samazinasa/>.

Dienests informācijas sistēmā TULPE uztur informāciju par izsniegtajām atļaujām A un B kategorijas piesārņojošām darbībām (pieejama vietnē: <http://www.vvd.gov.lv/izsniegtas-atlaujas-un-licences/a-un-b-atlaujas/>) un C kategorijas piesārņojošās darbības apliecinājumiem/reģistrācijām: <http://www.vvd.gov.lv/izsniegtas-atlaujas-un-licences/c-kategorijas-piesarnojoso-darbibu-registrs/>. Dienests izmanto šo informāciju inspekcijas plāna sagatavošanai.

Vides inspicēšanas plāna sagatavošanas brīdī informācijas sistēmā TULPE ir iekļauti dati par **12 547** A, B un C piesārņojošo darbību iekārtām un to operatoriem⁴, un šī informācija ir publiski pieejama sabiedrībai Dienesta tīmekļvietnē: <http://www.vvd.gov.lv/>.

1. tabula. Piesārņojošo darbību iedalījums pēc pamatdarbības un atļauju veidiem uz 06.10.2020.

Piesārņojošo darbību jomas	A kategorijas iekārtas	B kategorijas iekārtas	C kategorijas iekārtas
1. Enerģētika	19	628	2172
2. Metālu ražošana un apstrāde	4	140	191
3. Minerālu izstrādājumu ražošana un apstrāde	4	27	73
4. Ķīmiskā rūpniecība un darbības ar ķīmiskajām vielām un ķīmiskajiem produktiem	3	235	64
5. Atkritumu apsaimniekošana	27	350	0
6. Lauksaimniecība, mežsaimniecība un kokapstrāde	32	126	4027
7. Pārtikas rūpniecība	5	110	243
8. Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas	0	869	374
9. Citas nozares	5	183	2774

Vides inspicēšanas plāns 2020.-2025. gadam nosaka piesārņojuma integrētās kontroles vispārējos principus, kurus piemēro arī tematiskās un neplānotās pārbaudēs (3.sadaļa). Valsts vides inspektori veic vides pārbaudes, ietverot A, B un C kategorijas piesārņojošās darbības pārbaudes piesārņojuma jomā, kas aptver visus piesārņojošās darbības atļaujās norādītos iekārtu ietekmes uz vidi aspektus.

Plāns neiekļauj citas pārbaudes piesārņojuma jomā, piemēram, tehnisko noteikumu ievērošanas pārbaudes, sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pārbaudes, ja ir saņemta atkritumu apsaimniekošanas atļauja, potenciāli piesārņoto vietu pārbaudes, gan pārbaudes dabas resursu un dabas aizsardzībā, piemēram, zemes dzīļu aizsardzības un izmantošanas normatīvo aktu pārbaudes, HES pārbaudes, jūras piesārņojumu, kā arī sūdzību un iesniegumu pārbaudes.

⁴ 5) **operators** — privātpersona, atvasināta publiska persona, tiešās vai pastarpinātās pārvaldes iestāde, kura veic profesionālu darbību vai ir atbildīga par šādas darbības veikšanu vai kurai ir noteicošā ekonomiskā ietekme uz attiecīgās profesionālās darbības tehnisko izpildījumu; Likums "Par piesārņojumu". <https://likumi.lv/ta/id/6075>

Saskaņā ar likumā „Par piesārņojumu” noteikto regulējumu vides inspicēšana ir rīcības veidu kopums, ko veic Dienests vai persona, ja Dienests tai devis šādu uzdevumu, tai skaitā iekārtu pārbaude, emisiju pārraudzība un iekšējo ziņojumu un pārbaudes dokumentu kontrole, pašuzraudzības pārbaude, izmantoto tehnisko paņēmieni un iekārtas vides pārraudzības atbilstības pārbaude, kuras mērķis ir uzlabot iekārtu atbilstību atļauju nosacījumiem un, ja nepieciešams, pārraudzīt to ietekmi uz vidi, kā arī nodrošināt iekārtas darbības atbilstību normatīvajiem aktiem par vides aizsardzību. Vides inspekcijas mērķis ir panākt operatora mērķtiecīgu rīcību, lai nodrošinātu piesārņojošās darbības atbilstību vides normatīvo aktu prasībām un atļauju nosacījumiem.

Dienestam noteikto funkciju izpildi, īstenojot vides valsts kontroli, nodrošina valsts vides inspektori. Dienestā uz 2020. gada 1. jūniju ir 154 valsts vides inspektori (ieņem dažāda līmeņa inspektora amatus vai Kontroles daļu Piesārņojuma sektora vadītāja amatu), no tiem piesārņojošo darbību uzraudzību un kontroli veic 60 amatpersonas, ieskaitot 8 sektora vadītājus, kas 50% no amata slodzes veic inspektora darba pienākumus. Kopumā piesārņojošo darbību uzraudzību veic 56 pilnas amata slodzes amatpersonas.

2.tabula. Inspektoru amata vietu sadalījums pa struktūrvienībām uz 01.06.2020.

Struktūrvienība	Piesārņojošās darbības uzraudzības inspektoru amata vietu skaits/slodze ⁵
Daugavpils RVP	7 / 6,5
Lielrīgas RVP	17 / 16,5
Liepājas RVP	6 / 5,5
Rēzeknes RVP	5 / 4,5
Ventspils RVP	6 / 5,5
Vidzemes RVP	13 / 12
Zemgales RVP	6 / 5,5

Rēķinot pārbaudei nepieciešamo laiku, ņem vērā sagatavošanos pārbaudei (operatora lietas izskatīšana, iepriekšējo pārbaudžu rezultāti, atļaujas nosacījumi u.c. ar operatora darbību saistīti dokumenti), informatīvās vēstules sagatavošanu operatoram, pēc inspektora pieprasījuma operatora atsūtīto dokumentu izskatīšanu, pārbaudes veikšanu, datu pārbaude informācijas sistēmās, pārbaudes rezultātu noformēšanu. Pārbaudes kvalitātes nodrošināšanai mēnesī tiek veiktas vidēji 5 plānotās pārbaudes (vidēji pa 1,2 pārbaudēm nedēļā), kas būtu 60 plānotās pārbaudes gadā uz vienu inspektora amata slodzi.

2019. gadā piesārņojuma un dabas resursu kontroles jomā kopumā tika veikta 5491 pārbaude (no tām plānotās – 2935, neplānotās – 2556). Rēķinot uz vienu pilnu inspektora amata slodzi, tas sastādīja 82 pārbaudes gadā (no tām plānotās – 44, neplānotās – 38), tātad gandrīz puse no veiktajām pārbaudēm bija neplānotas. Neplānoto pārbaudžu apjoms tiek ņemts vērā, aktualizējot ikgadējo pārbaudes plānu pēc sešiem un deviņiem mēnešiem.

A, B un C piesārņojošo darbību kontroles jomā 2019. gadā kopumā veiktas 2045 pārbaudes (no tām plānotās – 1622, neplānotās - 423). Rēķinot uz vienu pilnu piesārņojuma inspektora amata slodzi, tas sastādīja 37 pārbaudes gadā (no tām plānotās – 29, neplānotās – 8)⁶. Salīdzinoši A, B un C piesārņojošo darbību pārbaudēs neplānotās pārbaudes sastādīja tikai piekto daļu no veiktajām pārbaudēm.

⁵ Inspektoru slodze ir viens un sektoru vadītāju slodze ir 0,5.

⁶ Dati par 2019. gada pārbaudēm no VVD IS TULPE

Kārtību, kādā Dienesta valsts vides inspektori veic vides aizsardzības normatīvo aktu ievērošanas pārbaudes nosaka Vides inspicēšanas plāns un Dienesta 2019. gada 9. oktobra iekšējie noteikumi Nr.5 „Pārbaudes veikšanas kārtība”.

Valsts nozares normatīvie akti nosaka Dienestam obligātās valsts kontroles piesārņojošo darbību jomā (3.1.sadaļa). Dienests ir apkopojis informāciju par piesārņojošo darbību veidiem, kur kontroles biežumu reglamentē nozares noteikumi (3.tabula).

3.tabula. Piesārņojošo darbību iekārtu veidi un nepieciešamais kontroles biežums

Iekārtas veids	Iekārtu skaits Uz 06.10.2020.	Kontroles biežums
A kategorijas iekārtas	99	reizi trīs gados
B kategorijas iekārtas, izņemot B kategorijas NAI ar jaudu $\geq 20 \text{ m}^3/\text{dnn}$ un B kategorijas EEI	1542	reizi trīs gados
B kategorijas NAI ar jaudu $\geq 20 \text{ m}^3/\text{dnn}$	869	katru gadu
B kategorijas EEI	46	katru gadu
C kategorijas iekārtas	9918	reizi trīs gados
Rūpniecisko avāriju riska objekti (SEVESO, DP) - augstāka riska līmeņa objekti	29	katru gadu
Rūpniecisko avāriju riska objekti (SEVESO, RANP) - zemāka riska līmeņa objekti	37	reizi trīs gados
Pārbaudāmo iekārtu skaits gadā	4847	
Pārbaudāmo iekārtu skaits gadā uz vienu inspektora amata slodzi	87	

Ņemot vērā kontrolējamo iekārtu skaitu un nepieciešamo kontroles biežumu, vienam inspektoram aprēķinātā slodze gadā ietver 87 obligātās A, B un C kategorijas iekārtu pārbaudes atbilstoši piesārņojuma jomas normatīvo aktu prasībām.

Vērtējot kopējo pārbaudāmo objektu/operatoru skaitu attiecībā pret faktisko inspektoru skaitu un spēju izpildīt darba plānu, tiek secināts, ka esošā piesārņojuma jomas kontroles inspektoru kapacitāte ir nepietiekama, lai nodrošinātu visu aprēķināto obligāto A, B un C kategorijas iekārtu pārbaudīšanu. Piesārņojuma kontroles jomas inspektoru faktisko kapacitāti ietekmē kopējais inspicējamo jomu un objektu skaits, jo ir arī jāveic:

- pārējo piesārņojošo darbību veicēju kontrole (operatori, kuri saņēmuši atkritumu apsaimniekošanas atļaujas, licenci darbībām ar ozona slāni noārdošām vielām, atkritumu apsaimniekošanas starpnieki un atkritumu tirgotāji, EEI un bateriju un akumulatoru ražotāji, iepakotāji u.c.), kas nav A,B un C kategorijas iekārtu operatori,
- pastiprinātai kontrolei pakļauto operatoru kontrole (atlase pēc iekārtu kontroles biežuma novērtēšanas kritērijiem, 3.sadaļa),
- jānodrošina rīcība avāriju situācijās,

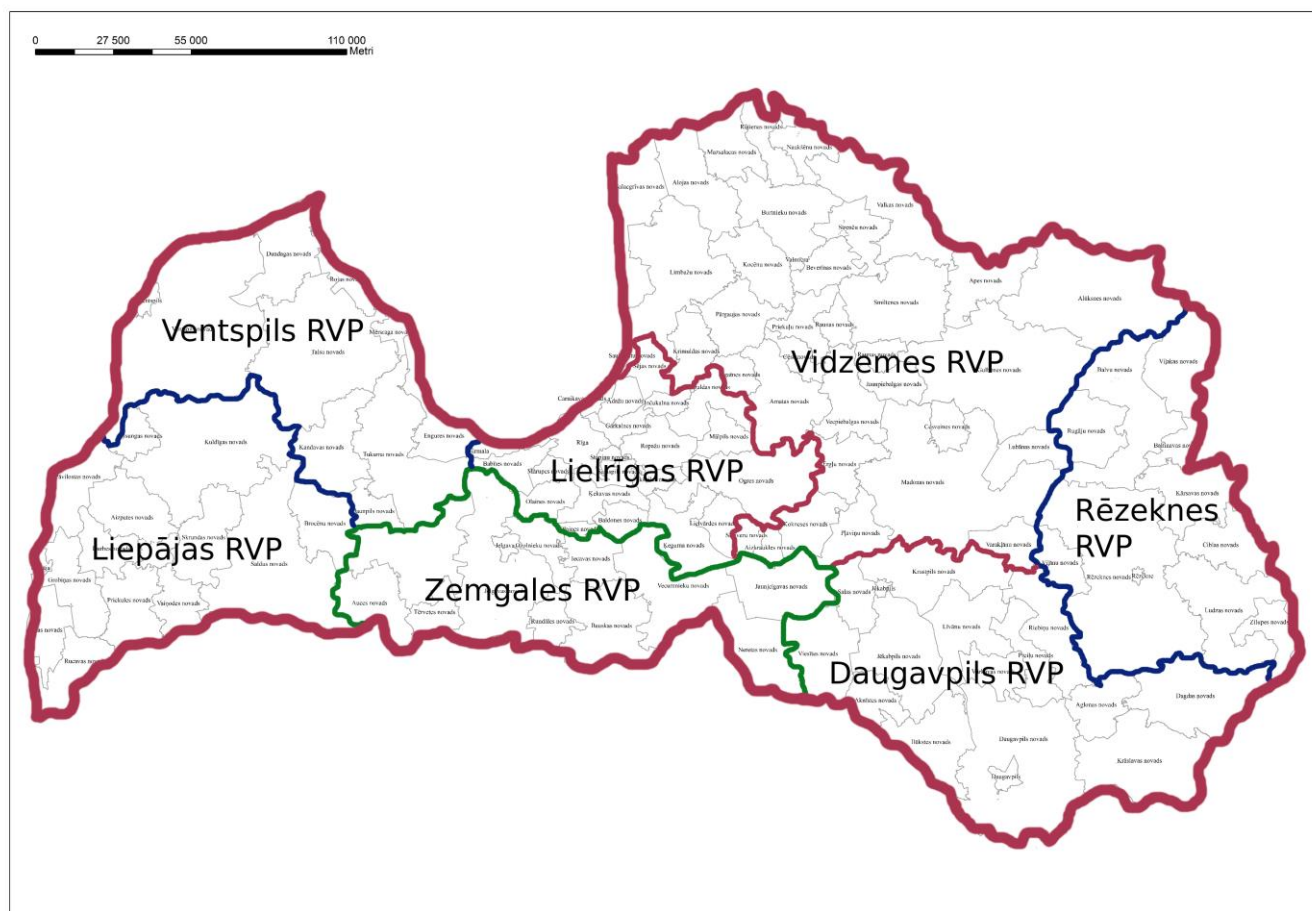
- d) operatīvi jāreaģē uz konstatētajām neatbilstībām operatoru darbībā un pamatoti saņemtajām sūdzībām.

2. Plānā iekļautā ģeogrāfiskā teritorija

Plāns ietver visu Latvijas Republikas teritoriju. Atbilstoši Dienesta reglamentam kontroli norādītajās administratīvajās teritorijās nodrošina šādas Dienesta teritoriālās struktūrvienības:

- a. **Daugavpils reģionālā vides pārvalde,**
- b. **Lielrīgas reģionālā vides pārvalde .**
- c. **Liepājas reģionālā vides pārvalde,**
- d. **Rēzeknes reģionālā vides pārvalde,**
- e. **Ventspils reģionālā vides pārvalde,**
- f. **Vidzemes reģionālā vides pārvalde**
- g. **Zemgales reģionālā vides pārvalde**

2.attēls. Dienesta teritoriālās struktūrvienības ar 2020. gada 1. janvāri

Paredzēts izveidot arī **Latgales reģionālo vides pārvaldi**, apvienojot Daugavpils RVP un Rēzeknes RVP, un **Kurzemes reģionālo vides pārvaldi**, apvienojot Liepājas RVP un Ventspils RVP.

Dienests apkopoja datus par raksturīgākiem A, B un C kategorijas piesārņojošo darbību veidiem reģionālo struktūrvienību sadalījuma ietvarā.

Latvijā kopumā izsniegtas 99 atļaujas A kategorijas piesārņojošai darbībai. Tai skaitā, 31 operators saņēmis atļauju piesārņojošai darbībai dzīvnieku novietnēs (fermās), kurās tiek veikta intensīva cūku vai mājputnu audzēšana. Fermu intensīvai cūku vai mājputnu audzēšanai darbība ir saistīta ar jutīgiem vides jautājumiem, smaku emisijām, un potenciālām ietekmēm uz vidi, ko var radīt prasībām neatbilstoša kūtsmēslu vai ražošanas notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanas prakse.

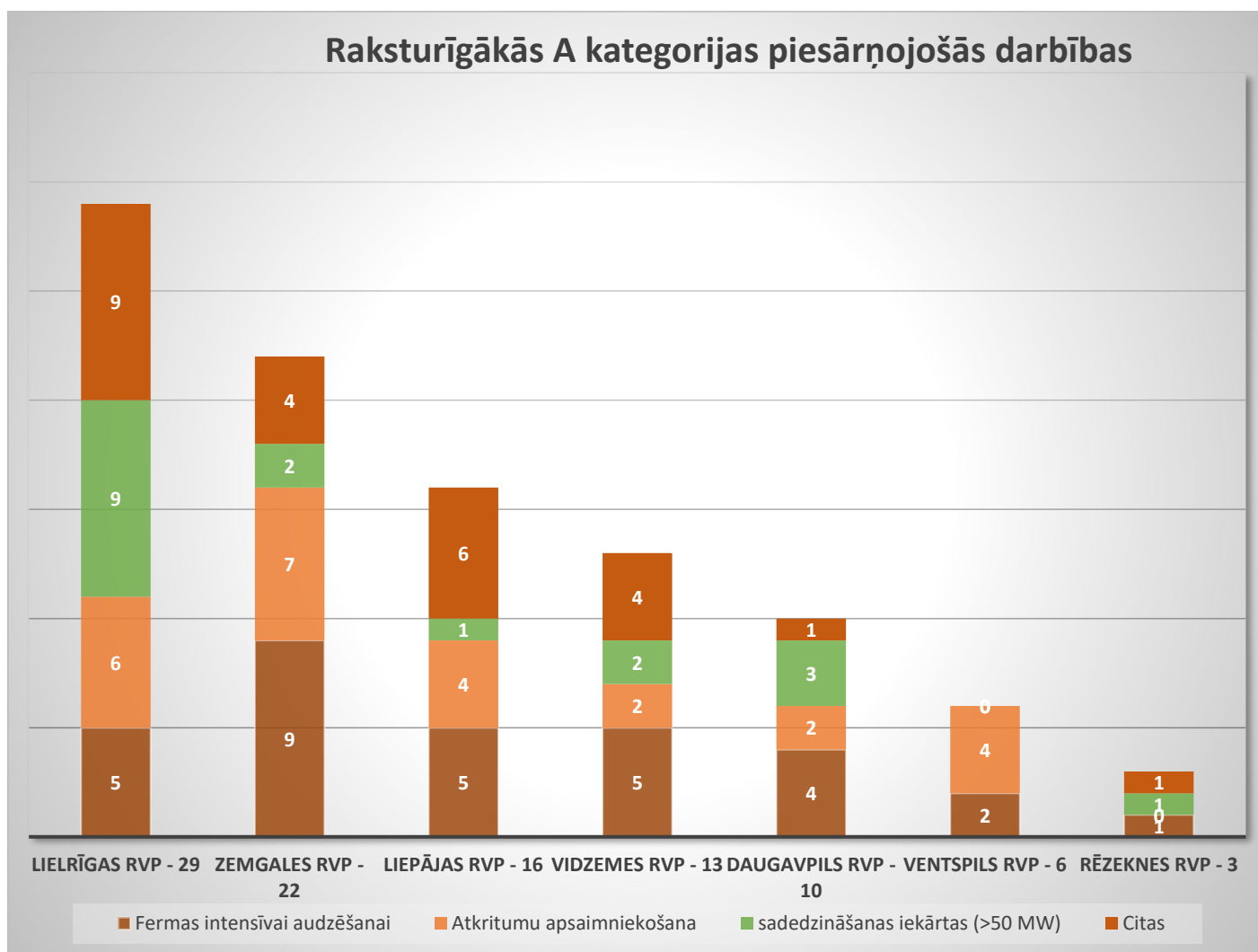
Jāatzīmē, ka daļa no Latvijas teritorijas ir noteiktas kā īpaši jutīgas teritorijas, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem. Īpaši jutīgo teritoriju robežas aptver Dobeles, Auces, Tērvetes, Jelgavas, Ozolnieku, Bauskas, Vecumnieku, Iecavas, Rundāles, Babītes, Mārupes, Olaines, Ķekavas, Baldones, Salaspils, Stopiņu, Ropažu, Garkalnes, Carnikavas, Saulkrastu, Sējas, Ādažu, Inčukalna, Siguldas, Krimuldas un Mālpils novadu administratīvās teritorijas, izņemot Vecumnieku novada Valles pagastu un Kurmenes pagastu, Krimuldas novada Lēdurgas pagastu, kā arī Jelgavas, Rīgas un Jūrmalas pilsētu administratīvo teritoriju administratīvās robežas. Minēto teritoriju uzraudzības piekritība attiecas uz Zemgales RVP, Lielrīgas RVP un Vidzemes RVP.

Zemgales RVP pārraugāmais reģions gandrīz pilnībā ietilpst īpaši jutīgajā teritorijā un atbilstoši reģionam raksturīgiem un lauksaimniecībai piemērotiem augšņu tipiem viena no reģiona specifiskajām piesārņojošām darbības jomām ir tieši lauksaimnieciskā darbība (dzīvnieku novietnes, biogāzes ražotnes). Zemgales reģionā darbojas 12 dzīvnieku novietnes, kuru darbībai izsniegtas A kategorijas piesārņojošās darbības atļaujas.

Otra lielākā A kategorijas piesārņojošo darbību grupa ir saistīta ar atkritumu apsaimniekošanu, veicot atkritumu reģenerāciju, kā arī apsaimniekojot sadzīves vai bīstamo atkritumu poligonus. Kopumā tās ir 25 atļaujas A kategorijas piesārņojošai darbībai, kas ir izsniegtas operatoriem atkritumu apsaimniekošanas darbību veikšanai. Savukārt 17 atļaujas A kategorijas piesārņojošai darbībai ir izsniegtas sadedzināšanas iekārtu darbībai (ar nominālo ievadīto siltuma jaudu >50MW). Sadedzināšanas iekārtu ekspluatācija atbilstoši paredzētajam tehnoloģiskajam režīmam, ievērojot vides aizsardzības normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz atļautajām piesārņojošo vielu emisijas robežvērtībām ir būtiska gaisa aizsardzībai un kvalitātes nodrošināšanai.

Raksturīgāko A kategorijas piesārņojošo darbību veidu sadalījumu reģionālo vides pārvalžu pārraudzības ietvarā atspoguļo 3. attēls.

3.attēls. Raksturīgākās A kategorijas piesārņojošās darbības atbilstoši strukturālajam izvietojumam

Kvantitatīvi lielākais operatoru skaits, kuru veiktā saimnieciskā darbība ir saistīta ar noteiktu tiešas vai netiešas vides piesārņojuma slodzes radīšanu, ir tie operatori, kuri likuma „Par piesārņojumu” regulējuma ietvarā veic kādu no B vai C kategorijas piesārņojošām darbībām. Kopējais šo operatoru skaits vides inspicēšanas plāna sagatavošanas un kvalificējošo datu apstrādes brīdī sasniedza 12 506.

Visā Latvijā īpaša uzraudzība ir nepieciešama komunālajām notekūdeņu attīrīšanas iekārtu darbībai, lai panāktu, ka samazinās normatīvi netīru notekūdeņu novadīšana vidē un komunālos pakalpojumus sniedzot, tiek nodrošināta attīrīto notekūdeņu kvalitāte atbilstoši vides aizsardzības prasībām. Piesārņojošās darbības prasības un nosacījumi notekūdeņu attīrīšanas iekārtu ar jaudu lielāku par 20 m³/dnn darbībai ir noteiktas 869 operatoriem izsniegtās atļaujās B kategorijas piesārņojošai darbībai. No tām 88% izsniegtas komunālo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu operatoriem.

Notekūdeņu kvalitātes jautājums ir aktuāls arī tiem operatoriem, kuru darbības joma ir saistīta ar pārtikas produktu un dzērienu ražošanu, jo ir jānodrošina vai nu ražošanas notekūdeņu priekšattīrīšana tādā pakāpē, kas nerada draudus komunālo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu darbībai, ja notekūdeņi tiek novadīti centralizētajos kanalizācijas tīklos, vai arī ir jānodrošina pilns ražošanas notekūdeņu attīrīšanas

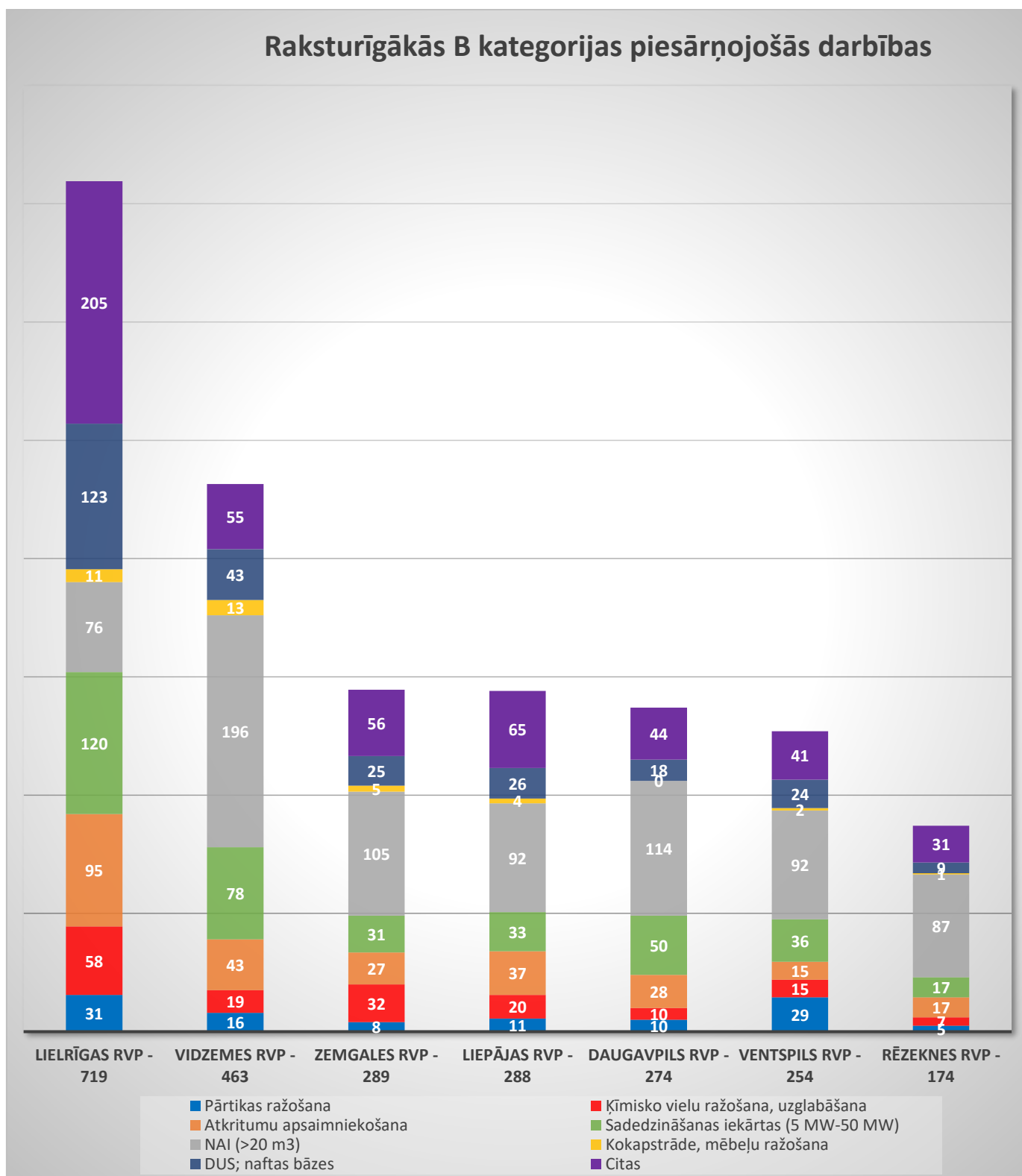
cikls un attīrīto notekūdeņu kvalitāte atbilstoši prasībām, ja uzņēmumam ir savas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas un atbildība par notekūdeņu emisiju vidē. Pēdējo gadu laikā jo īpaši aktualizējas piena pārstrādes uzņēmumu radīto notekūdeņu apsaimniekošanas problēmjautājumi. Latvijā kopumā darbojas 29 piena pārstrādes un piena produktu ražošanas uzņēmumi, kuri ir saņēmuši A vai B kategorijas piesārņojošās darbības atļauju, 10 no šiem uzņēmumiem darbojas Vidzemes RVP pārraudzamajā teritorijā. Ražošanas notekūdeņu priekšattīrīšana atbilstoši komunālo pakalpojumu sniedzēja un normatīvajos aktos noteiktām prasībām ir būtiska uzņēmumu korporatīvās atbildības sastāvdaļa arī citās saimnieciskās darbības jomās.

Lielrīgas RVP ir identificējusi problēmas, saistītas ar komunālo notekūdeņu avārijas izplūdēm Daugavā lietusgāzu laikā, jo lietus notekūdeņu savākšanas sistēma Rīgā nav nodalīta no sadzīves kanalizācijas sistēmas, radot pārlietu lielu slodzi uz kopējo komunālo notekūdeņu un kanalizācijas sistēmu. Līdzīga situācija ir daudzviet Latvijas pilsētās, kur vēsturiski izbūvētas kopsistēmas vai kombinētās sistēmas sadzīves, ražošanas un lietus notekūdeņu savākšanai. Daudzas pašvaldības atbilstoši savām iespējām ir uzsākušas un arī turpmāk plāno resursus kanalizācijas sistēmu pārbūvei, lai nošķirtu lietus notekūdeņu savākšanu no sadzīves un ražošanas notekūdeņu savākšanas sistēmas. Praksē pastāv neattīrītu notekūdeņu emisijas vidē riski un notekūdeņu pārplūdes notiek arī tādās apdzīvotās vietās, kur pārplūžu iespējamību ietekmē vietas dabiskie apstākļi, apdzīvotai vietai atrodoties upju abos krastos vai vietai ir raksturīgs paugurains reljefs, un notekūdeņu savākšana un novadīšana tālākai attīrīšanai notekūdeņu attīrīšanas iekārtās nav iespējama bez notekūdeņu savākšanas un pārsūknēšanas kanalizācijas sūkņtavu/ sūkņu staciju darbības.

Latvijas pilsētās, kur darbojas lielākās valsts ostas, joprojām aktuāli risināmie jautājumi ir saistīti ar gaisa aizsardzību un gaisa kvalitātes nodrošināšanu gan attiecībā uz putekļu, gaistošo organisko savienojumu un citu piesārņojošo vielu, kā arī ar ostu darbību saistīto traucējošo smaku emisiju. Lielrīgas RVP regulāri saņem sūdzības par naftas produktu smakām Mīlgrāvja, Vecmīlgrāvja, Sarkandaugavas rajonā, kas galvenokārt saistāma ar naftas produktu pārkraušanas termināļu darbību. Kā arī tiek saņemtas iedzīvotāju sūdzības par birstošu (kūdra, granulas) kravu operatoriem un to radītajām ietekmēm uz tuvējiem dzīvojamās apbūves rajoniem. Sūdzības par ogļu putekļiem ir mazinājušās kravu apgrozījuma krituma dēļ. Līdzīga situācija ir arī Kurzemes reģionā, kur inspekcijas ietvaros pastiprināta uzmanība tiek pievērsta darbībām Liepājas un Ventspils ostās, lai ierobežotu smakas un putēšanu, kas rodas beramkravu pārkraušanas, bitumena, naftas produktu pārkraušanas, transportēšanas rezultātā. Visās lielajās Latvijas ostās kā vides problēma saglabājas ostu darbības rezultātā radītais un vēsturiskais piesārņojums, kas tiek risināta sanācijas projektu ietvaros.

Raksturīgāko B kategorijas piesārņojošo darbību veidu sadalījumu reģionālo vides pārvalžu pārraudzības ietvarā atspoguļo 4. attēls.

4.attēls. Raksturīgākās B kategorijas piesārņojošās darbības atbilstoši strukturālajam izvietojumam

Vairāk nekā 10 000 saimnieciskās darbības veicēju likumā „Par piesārņojumu” noteiktā kārtībā ir reģistrējuši C kategorijas piesārņojošās darbības dažādās saimnieciskās darbības jomās. Raksturīgākās no tām: siltuma ražošana mazas jaudas sadedzināšanas iekārtās, mehānisko transportlīdzekļu remontdarbnīcas un automazgātavas, dzīvnieku novietnes, kokapstrādes uzņēmumi, notekūdeņu attīrīšanas iekārtas ar jaudu no 5 līdz 20 m³/dnn u.c.

No visiem Dienestā reģistrētiem C kategorijas piesārņojošās darbības operatoriem 34 % ir pieteikuši un reģistrējuši dzīvnieku novietnes. Kā nozīmīgākās problēmas dzīvnieku novietņu darbībā ne tikai jutīgajās teritorijās, bet Latvijā kopumā joprojām saglabājas kūtsmēsļu krātuvju neesamība un vides piesārņojuma draudi, ko rada prasībām neatbilstoša kūtsmēsļu apsaimniekošana. Par to liecina faktiskā situācija un Dienesta reģionālo struktūrvienībās īstenotās vides kontroles aktivitātes plānoto pārbaužu ietvaros, kā arī izskatot saņemtās sūdzības par neatbilstībām dzīvnieku novietņu darbībā.

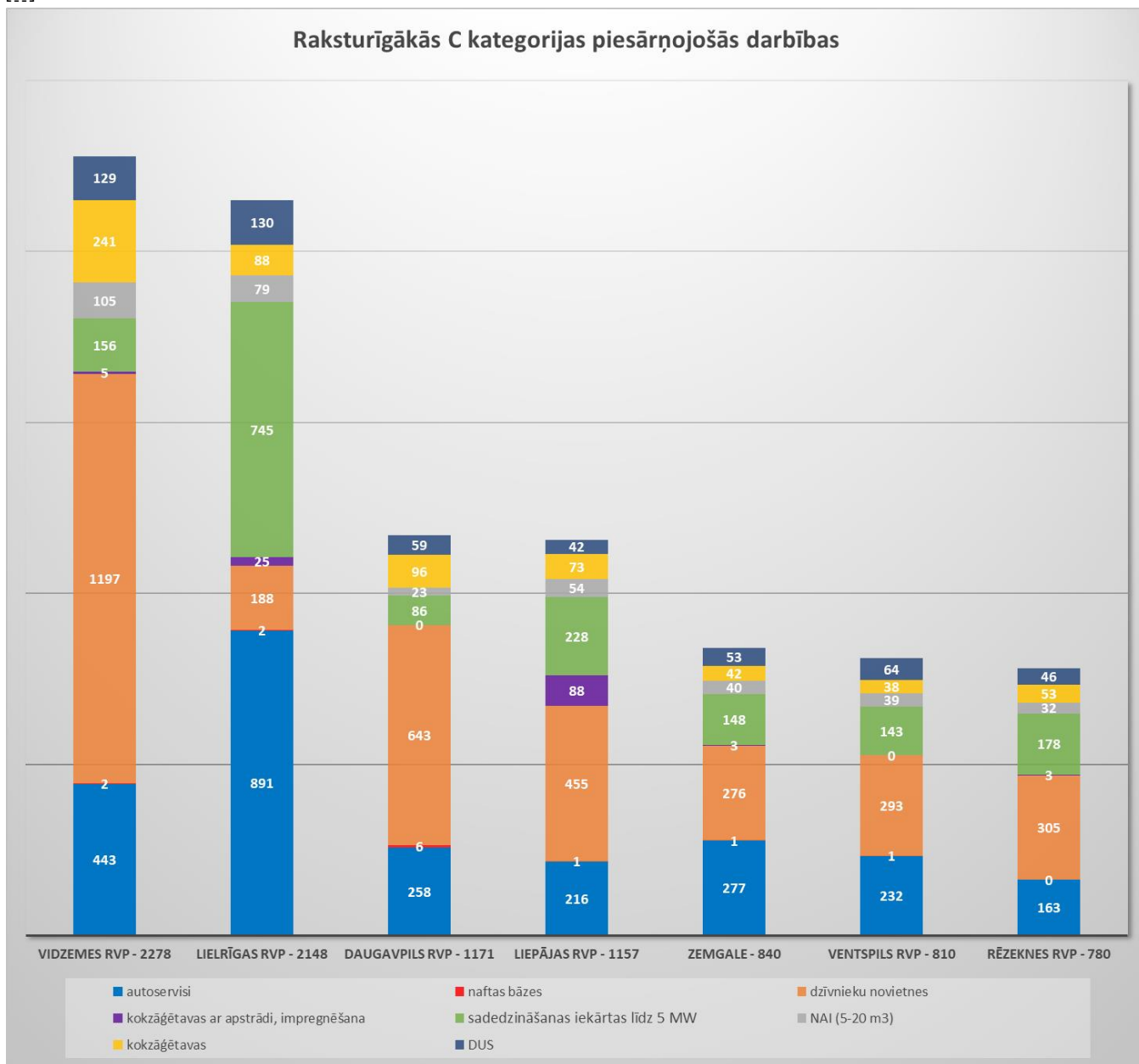
Vides inspekcijas prakse liecina, ka pieaug sūdzību skaits par pašapkalpošanās automazgātavu darbību. Visa veida automazgātavu darbības sektorā identificējas problēmas saistītas ar automazgātavās radīto ražošanas notekūdeņu apsaimniekošanu un ir aktuāla ne tikai Lielrīgas reģionā, bet būtībā raksturo kopējo situāciju Latvijā. Automazgātavās radītie notekūdeņi daudzviet netiek atbilstoši attīrīti un tiek novadīti lietus notekūdeņu savākšanas sistēmā, kas nav pieļaujams.

Daudzviet Latvijā mazās apdzīvotās vietās, savrup izveidotos dzīvojamo māju rajonos pilsētām piegulošajās teritorijās vai pie atsevišķām daudzdzīvokļu mājām lauku teritorijās, sadzīves notekūdeņu attīrīšanai tiek izmantotas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas ar jaudu no 5 līdz 20 m³/dnn. Praksē ir gadījumi, kad minētās iekārtas darbojas traucētā darbības režīmā, jo ilgstošā ekspluatācijas laikā iekārtas ir tehnoloģiski novecojušas un būtu nepieciešama jaunu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu izbūve vai esošo iekārtu pārbūve, lai nodrošinātu vides aizsardzības prasībām atbilstošu vidē novadāmo notekūdeņu kvalitāti.

Raksturīgāko C kategorijas piesārņojošo darbību veidu sadalījumu reģionālo vides pārvalžu pārraudzības ietvarā atspoguļo 5. attēls.

5.attēls. Raksturīgākās C kategorijas piesārņojošās darbības pa jomām atbilstoši strukturālajam izvietojumam

OBJ

3. Regulāras vides inspicēšanas programma

3.1. Piesārņojošo darbību kontroles plānošana

Vides inspicēšanas programmu izstrādā un pārbaudāmās iekārtas nosaka atbilstoši šādiem kritērijiem:

1) konkrētās iekārtas iespējamā un reālā ietekme uz cilvēku veselību un vidi, ņemot vērā iekārtas radīto emisiju, vietējās vides ietekmējamību un iespējamo negadījumu risku;

2) konkrētās iekārtas atbilstība vides aizsardzības normatīvo aktu prasībām un atļaujas nosacījumiem;

3) operatora dalība Eiropas Savienības vides vadības un audita sistēmā (EMAS) saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 25. novembra regulu (EK) Nr. 1221/2009 par organizāciju brīvprātīgu dalību Kopienas vides vadības un audita sistēmā (EMAS), kā arī par regulas (EK) Nr. 761/2001 un Komisijas lēmumu [2001/681/EK](#) un [2006/193/EK](#) atcelšanu.⁷

Izšķir plānotās un neplānotās pārbaudes. Plānotās pārbaudes iedala integrētās pārbaudēs un tematiskās pārbaudēs, bet neplānotās pārbaudes ietver sūdzību, iesniegumu izskatīšanas, avārijas un piesārņojuma gadījumus u.c. (skatīt 4.attēlu).

Ja pārbaudē konstatēts, ka operators nav ievērojis izvirzītos atļaujas nosacījumus, Valsts vides dienests sešu mēnešu laikā pēc attiecīgās pārbaudes veic iekārtas uzraudzības pārbaudi, izvērtējot, vai trūkumi ir atbilstoši novērsti⁸.

Pārbaudes tiek mērķtiecīgi plānotas, lai pārliecinātos, ka operators, veicot piesārņojošo darbību, ievēro prasības un iekārtas darbība nerada emisijas virs limita, t.i., ir arī jāvērtē, vai atļaujās izvirzītie nosacījumi ir pietiekami, lai iekārtas darbība, izpildot šos nosacījumus, neradītu lielākas emisijas, nekā iekārtai ir noteikts. Ja pārbaudēs tiek konstatētas neatbilstības, vides inspektora uzdevums ir panākt operatora rīcību un pasākumus šo neatbilstību novēršanai. Pārbaudes mērķis nav sodīt operatoru par neatbilstībām, bet gan panākt darbības atbilstību visām prasībām un nosacījumiem, piemērojot "konsultē vispirms" principu.

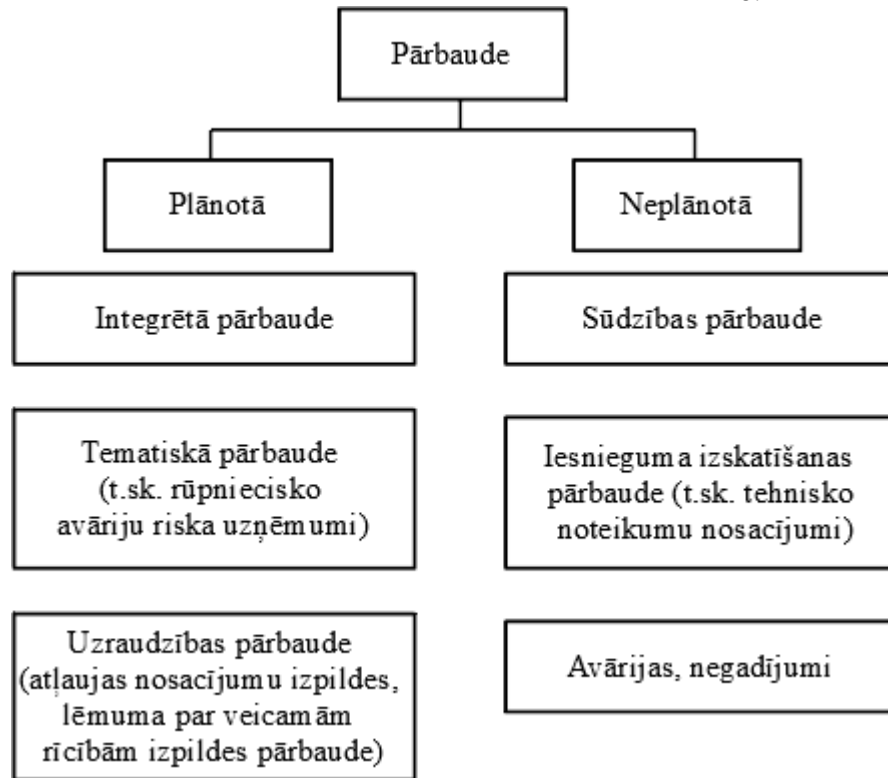
Operatori, kuru veiktajai piesārņojošajai darbībai ir lielāks potenciāls radīt nelabvēlīgu efektu vai kuru darbībā iepriekš ir konstatētas neatbilstības, var sagaidīt biežākas pārbaudes. Savukārt, ja iepriekš pārbaudēs inspektors pārliecinās par darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām un atļauju nosacījumiem, kā arī iekārtas, kurām ir mazāka nelabvēlīgā ietekme uz vidi un nav neatbilstību, tiek pārbaudītas retāk.

Pārbaudes parasti ietver:

- Dokumentu un pieejamās informācijas izvērtēšana pirms pārbaudes.
- Pārbaudes laikā tikšanos ar uzņēmuma personālu, lai izskaidrotu inspekcijas mērķi un plānu.
- Pārbaudi uz vietas objektā, fiksējot esošo stāvokli.
- Aizdomu gadījumā iespējamu gaisa, notekūdeņu, augsnes paraugu ņemšanu.
- Pēcpārbaudes tikšanos ar uzņēmuma pārstāvjiem, lai pārrunātu pārbaudes rezultātus, konstatētās neatbilstības un pasākumus to novēršanai.

⁷ Likums „Par piesārņojumu” 49. panta četri prim pirmā daļa

⁸ Likums „Par piesārņojumu” 49. panta seši prim pirmā daļa

Katru mēnesi atbilstoši Dienesta rīkojumam par atskaitēm tiek apkopota informācija par veiktajām pārbaudēm.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole) 10.panta prasības attiecas uz Direktīvas I pielikumā minētajām darbībām, kas ir transponētas likuma "Par piesārņojumu" 1.pielikumā "Piesārņojošas darbības (iekārtas), kurām nepieciešama A kategorijas atļauja". Vadoties no šī apsvēruma, Dienests A kategorijas piesārņojošām darbībām piemēro Direktīvā noteikto kontroles biežumu. Papildus iepriekš minētajam A, B un C kategorijas piesārņojošo darbību iekārtām Dienests kontroles biežumu nosaka, izmantojot risku analizē pamatotus objektu kontroles biežuma novērtēšanas kritērijus, visām augsta riska iekārtām nosakot minimālo kontroles biežumu (sk. 4.tabulu).

Atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam B kategorijas piesārņojošās darbības iekārtās vienu reizi gadā veicamas pārbaudes, ja iekārta ir NAI vai elektrisko un elektronisko iekārtu apstrādei (turpmāk EEI) atbilstoši normatīvajos aktos^{9,10} noteiktajam. Savukārt pārējo B kategorijas augsta riska iekārtu, piemēram, sadedzināšanas iekārtu ar nominālo ievadīto siltuma jaudu no 5-50 MW kontroles biežumu nosaka atbilstoši objektu kontroles biežuma kritērijiem, kas var būt vienu reizi piecos gados.

⁹ Ministru kabineta 2002. gada 22. janvāra noteikumi Nr. 34 "Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī", 64.punkts. <https://likumi.lv/ta/id/58276>

¹⁰ Ministru kabineta 2014. gada 8. jūlija noteikumi Nr. 388 "Elektrisko un elektronisko iekārtu kategorijas un marķēšanas prasības un šo iekārtu atkritumu apsaimniekošanas prasības un kārtība", 21.punkts. <https://likumi.lv/ta/id/267716>

4.tabula. A, B un C kategorijas piesārņojošo darbību iekārtas ar noteiktu pārbaudes biežumu:

Nr.	Piesārņojošās darbības iekārta	Kontroles biežums
1.	A atļauja (visas iekārtas, izņemot EEI un NAI ar jaudu ≥ 20 m ³ /dnn)	Ne retāk kā reizi trijos gados
2.	A atļauja (EEI un NAI ar jaudu ≥ 20 m ³ /dnn)	Ne retāk kā reizi gadā
3.	B atļauja (EEI un NAI ar jaudu ≥ 20 m ³ /dnn)	Ne retāk kā reizi gadā
4.	B atļauja (visas augsta riska* iekārtas, izņemot EEI un NAI ar jaudu ≥ 20 m ³ /dnn)	Ne retāk kā reizi piecos gados
5.	C apliecinājums (visas augsta riska iekārtas)	Ne retāk kā reizi piecos gados
6.	Jauna augsta riska iekārta ar A, B atļauju vai C apliecinājumu	Pusgadu pēc darbības uzsākšanas (<i>Konsultē vispirms pārbaude</i>)

*Augsta riska iekārta – iekārta, kas atbilst vismaz vienai no objektu kontroles biežuma kritērijos noteiktajām riska pazīmēm

Dienesta uzraudzībai pakļauto C kategorijas piesārņojošo darbību iekārtu pārbaudes tiek plānotas atkarībā no tā, kāda piesārņojošai darbībai ir ietekme uz vidi un cilvēku veselību un darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām, nosakot atšķirīgu nepieciešamo pārbaudžu veikšanas periodiskumu: vienu reizi trīs gados, vienu reizi piecos gados, vienu reizi septiņos gados, bet saņemot sūdzību pārbaude tiek veikta nekavējoties.

3.2. Iekārtu kontroles biežuma novērtēšanas kritēriji

Iekārtu kontroles biežuma novērtēšanas un kritēriju atlases sistēmas izveidē tiek ņemtas vērā IMPEL vadlīnijas un izstrādātie riska novērtēšanas kritēriji. Objektu kontroles biežuma novērtēšanas kritērijus aktualizē pēc nepieciešamības, bet ne biežāk kā vienu reizi gadā.

Dienestā tiek īstenots pilotprojekts, lai izstrādātu un ieviestu objektu kontroles biežuma kritērijus, integrētu vienotā modulī informācijas sistēmā TULPE.

Iekārtu kontroles biežuma novērtēšanai izveidotā risku analīzes matricā ietvertie kritēriji, vērtējot un nosakot Dienesta uzraudzībai pakļauto iekārtu nepieciešamo kontroles biežumu, ir piemērojami savstarpējā korelācijā. Ņemot vērā matricā iekļauto datu komplicētību, detalizācijas pakāpi un apjomu, tā netiek pievienota Plānam, bet Plāna ietvaros tiek sniegts ieskats par būtiskāko kritēriju kopu.

Riska analīzes rīkā ir noteiktas augsta riska pazīmes, kas pamatojas iekārtu darbību novērtējumā, kādu ietekmi uz vidi rada, vai un kādā mērā ir iespējami vides piesārņojuma riski un citi saistītie apsvērumi. Novērtējuma kritēriji ietver arī vērtējumu attiecībā uz to, kad iekārtā ir veikta pēdējā pārbaude, kādi ir pēdējā pārbaudē fiksētie iekārtas darbības rezultāti un kāds ir bijis uzņēmuma vēsturiskais sniegums attiecībā uz vides aizsardzības prasību ievērošanu. Būtisks kritērijs, kas ir jāņem vērā kopējā risku analīzē, nosakot iekārtu kontroles biežumu, ir normatīvajos aktos noteiktais iekārtu kontroles biežums.

Objektu kontroles biežuma novērtēšanas kritēriji tiek piemēroti ne tikai piesārņojošo darbību operatoru identificēšanai, bet arī citu fizisku vai juridisku personu kontroles identificēšanai, kuri savu darbību veikšanai saņem Dienestā nepieciešamās atļaujas vai licences, piemēram, ūdens resursu lietošanas atļauju vai zemes dziļu izmantošanas licenci.

Komunālo NAI darbības kontrole tiek plānota atbilstoši Dienestā izstrādātajiem NAI kontroles biežuma kritērijiem, ņemot vērā veiktās riska analīzes rezultātus. Dienests paredz šādu NAI darbības kontroles biežumu:

- **ne retāk kā 1 x gadā** veikt kontroli NAI ar $CE > 2000$ atbilstoši Ministru kabineta 2002. gada 22. janvāra noteikumi Nr.34 “Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī” 64. punkta prasībām;
- **ne retāk kā 1 x gadā** veikt kontroli NAI, kuras notekūdeņus pēc attīrīšanas novada riska ūdensobjektos, kas noteikti Ministru kabineta 2011. gada 31. maija noteikumos Nr.418 “Noteikumi par riska ūdensobjektiem”;
- **citās NAI kontrole plānojama** atbilstoši VVD izstrādātajiem NAI kontroles biežuma kritērijiem.

Objektu kontroles biežuma novērtēšanas kritērijus izmanto, lai efektīvāk un objektīvāk plānotu iekārtu kontroli, kā arī, lai izvairītos no nesamērīgi biežu vienas iekārtas kontrolēm, vai arī no situācijām, kad iekārtas netiek ilgstoši pārbaudītas.

3.3. Objektu pārbaudes plāna sagatavošana

Dienests gada beigās sagatavo pārbaudāmo objektu sarakstu piesārņojuma un dabas resursu jomā – Dienestam kopīgu pārbaudāmo objektu plānu nākamajam kalendārajam gadam. Objektu iekļaušanu pārbaudāmo objektu plānā nosaka atbilstoši pārbaudāmo objektu izvērtēšanas kritērijiem.

Pārbaudāmo objektu plāna sagatavošanai lieto šādus kritērijus:

- normatīvajos aktos (ārējos un iekšējos) noteiktais minimālais pārbaudāmo objektu biežums;
- augsta riska pazīmes;
- līdzšinējā objekta darbība atbilstoši vides aizsardzības normatīvo aktu prasībām;
- citi nozīmīgi kritēriji (piemēram, plānošanas dokumentos noteikti prioritāri uzdevumi konkrētas jomas objektu pārbaudēm, uzsākti kriminālprocesi);
- saņemto sūdzību skaits par objekta darbību.

Augsta riska pazīmes un objektu veidus, uz kuriem šīs pazīmes attiecinā, t.s. augsta riska objektus, Dienests nosaka, izvērtējot objekta potenciālo un faktiski ietekmi uz vidi un cilvēku veselību (emisiju veids un daudzums, vides jutīgums emisiju ietekmētajā vietā, iekārtas avāriju riski un iespējamās sekas). Augsta riska objekti ir tie, kuros veic darbības ar lielāku risku vides piesārņošanai salīdzinājumā ar objektiem, kuros veic līdzīgas darbības. Piemēram, dzīvnieku novietne, kurā nav izbūvēta kūtsmēsļu un vircas krātuve, ir augsta riska objekts salīdzinājumā ar dzīvnieku novietni, kurā ir atbilstoša tilpuma mēsļu krātuve, vai derīgo izrakteņu ieguves vieta, kurā notiek iegūtā materiāla skalošana (risks piesārņot virszemes ūdeņus ar suspendētām vielām), ir augsta riska objekts salīdzinājumā ar ieguves vietu, kurā nenotiek iegūtā materiāla skalošana.

Katrs no iepriekš minētajiem kritērijiem satur vairākus konkrētus izvērtēšanas rādītājus, un katram no tiem ir piešķirts noteikts punktu skaits. Pēc visu rādītāju izvērtēšanas katram objektam punktu skaitu summē. Pārbaudāmo objektu plānā iekļauj objektus, kuri saņēmuši vislielāko punktu skaitu. Pārbaudāmos objektus pārbaudāmo objektu plānā iekļauj objektus, kuri saņēmuši vislielāko punktu skaitu. Pārbaudāmos objektus pārbaudāmo objektu plānā iekļauj objektus, kuri saņēmuši vislielāko punktu skaitu. Pārbaudāmos objektus pārbaudāmo objektu plānā iekļauj objektus, kuri saņēmuši vislielāko punktu skaitu. Pārbaudāmos objektus pārbaudāmo objektu plānā iekļauj objektus, kuri saņēmuši vislielāko punktu skaitu.

Objekti ar augsta riska pazīmēm un objekti, kuros iepriekš pārbaudēs konstatētas neatbilstības, tiek iekļauti pārbaudāmo objektu plānā atkarībā no punktu summas, ko nosaka gan augsta riska pazīmju skaits, gan konstatēto neatbilstību būtiskums.

Pārbaudāmo objektu plānā nosaka objektus, kuri ir obligāti pārbaudāmi. Rādītāji, kuri nosaka pārbaudāmo objektu noteikšanu kā obligāti pārbaudāmu, ir normatīvajos aktos noteiktais pārbaudāmo objektu termiņš (piemēram, ja normatīvajā aktā noteiktais minimālais pārbaudāmo objektu biežums ir reizi trijos gados un iepriekšējos divos gados pārbaude nav bijusi), lēmumā par veicamām rīcībām neatbilstību novēršanai uzdoto veicamo rīcību izpildes termiņi, konstatētas ļoti nozīmīgas neatbilstības un riski (pastiprinātai kontrolei pakļautie objekti, uzsākts kriminālprocess, uzņēmuma amatpersona ir iekļauta Dienesta uzturētajā riska amatpersonu

reģistrā), pārbaudes aktualitāte konkrētas jomas objektos noteikta plānošanas dokumentos un Dienesta darba plānā.

Sākot ar 2022. gadu pārbaudes objektu datu analīzei un pārbaužu plāna sagatavošanai Dienests izmanto analītikas rīku *SPSS Modeler*.

Pārbaužu plāna sagatavošanai un darbam ar analītikas rīku tiek izmantoti dati no Dienesta informācijas sistēmas (dati par objektiem un izdotajām atļaujām, kontroles dati, augsta riska pazīmes, objektu tipi) un citi tabulu veidā sakārtoti dati (dati katrā tabulā ir piesaistīti pārbaudes objektam ar konkrētu atļauju, lai tos varētu sasaistīt ar objektiem no Dienesta informācijas sistēmas).

Pēc datu apstrādes ar analītikas rīku objektus sakārto tabulā atbilstoši noteiktai formai. Vadoties no punktu summas un objektu tipa, iegūst pārbaudāmo objektu sarakstu, ko iedala reģionālajām vides pārvaldēm proporcionāli inspektoru skaitam.

Katram objektam ir piesaistīts viens vai vairāki objektu tipi, kas ļauj identificēt objekta piederību noteiktam veidam un norāda uz iemeslu iekļaušanai pārbaužu plānā, kā arī dod iespēju pārbaužu plāna sarakstā atlasīt objektus pēc interesējošā objektu tipa. Objekta tipu ir apmēram 30, to skaits var nedaudz mainīties atkarībā no nepieciešamības atlasīt noteikta veida objektus (skatīt 5.tabulu).

5.tabula. Pārbaužu plānā lietoto objektu tipu piemēri

Objekta tipa apzīmējums pārbaužu plānā	Objekta tipa skaidrojums
“AB atļauja/C – NAI – problemātiskie”	Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas ar A vai B atļauju vai C reģistrāciju, kuru darbībā konstatētas būtiskas neatbilstības
“B CE>2000”	Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas ar B atļauju, kurām cilvēku ekvivalents (CE) ir lielāks par 2000
“B atļauja – EEI”	Iekārtas ar B atļauju, kuras veic elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu apstrādi
“Uzraudzības pārbaude”	Uzdoto veicamo rīcību izpildes pārbaudes
“SEVESO – DP”	Rūpniecisko avāriju riska objekti, kuriem ir jāizstrādā drošības pārskats
“ŪRLA HES”	Hidroelektrostacijas ar ūdens resursu lietošanas atļauju
“Kons.vizīte A,B”	Konsultāciju vizīte pie operatora, kurš saņēmis jaunu A vai B atļauju
“Zemes dzīļu izmantošanas licences”	Derīgo izrakteņu ieguves objekti, kuriem izdota zemes dzīļu izmantošanas licence

Objektu pārbaudes plāns atbilstoši Dienestā noteiktajai kārtībai ir aktualizējams ik pēc sešiem un deviņiem mēnešiem, ņemot vērā darba prioritātes un neplānotās pārbaudes.

6.tabula. Forma objektu saraksta sagatavošanai (saīsināta, iekļaujot svarīgāko):

Klienta nosaukums	Objekta (iekārtas) adrese	Obligāti pārbaudāms (atzīmēts ar “1”)	Atļaujas numurs	Objektu tipi	Punktu summa
	Objekts (iekārta) 1				
	Objekts (iekārta) 2				
	Objekts (iekārta) 3				
	Objekts (iekārta) 4				
	Objekts (iekārta) 5				

3.4. Paaugstināta riska objektu kontrole

Normatīvie akti

Ministru kabineta 2016. gada 1. marta noteikumi Nr.131 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi"

Kontroles aspekti

Saskaņā ar Ministru kabineta 2016. gada 1. marta noteikumiem Nr.131 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi" Dienesta RVP vada inspekcijas komisiju, pieaicinot Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta, Valsts darba inspekcijas, Patērētāju tiesību aizsardzības centra un attiecīgās pašvaldības pārstāvjus, kā arī, ja nepieciešamas, ekspertus vai citu uzraudzības un kontroles iestāžu pārstāvjus.

Inspekcijas komisijas mērķis ir kopīga paaugstināta riska objekta vides, ugunsdrošības un darba aizsardzības pasākumu, kas paredzēti rūpniecisko avāriju riska novēršanai, cilvēku un vides aizsardzībai šādas avārijas gadījumos, izpildes pārbaude. Objektos inspekcijas komisija pārbauda drošības pārskatā vai rūpniecisko avāriju novēršanas programmā sniegtās informācijas atbilstību faktiskajam stāvoklim objektā.

Dienests, pamatojoties uz pieejamo informāciju, izstrādā objektu inspekcijas plānu un kopējo inspekcijas programmu¹¹, iekļaujot visu objektu regulāru komplekso pārbaudi. Komplekso pārbaudi veic ne retāk kā: reizi kalendārā gadā - ikvienā augstākā riska līmeņa objektā un reizi trijos gados – ikvienā zemākā riska līmeņa objektos.

Latvijā uz 2020. gada 1. janvāri ir 69 paaugstināta rūpniecisko avāriju riska objekti, no tiem 39 Rūpnieciskās avārijas novēršanas programmas objekti un 30 Drošības pārskata objekti. Plāna sagatavošanas noslēguma periodā aktualizētajā darbojošos paaugstināta rūpniecisko avāriju riska objektu sarakstā iekļauti 37 Rūpnieciskās avārijas novēršanas programmas objekti un 29 Drošības pārskata objekti.

4. Ārkārtas vides inspicēšanas procedūras

Ārkārtas (vides avārijas) situācijā Dienests rīkojas saskaņā ar:

- Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas izdotu un spēkā esošu rīkojumu par Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas un tās padotībā esošo iestāžu sadarbību un informācijas apriti avārijās un avāriju situācijās.

- Dienesta apstiprinātajiem Metodiskajiem norādījumiem rīcībai avārijas un avāriju situāciju gadījumos.

Ārkārtas vides pārbaudes Dienests veic šādos gadījumos:

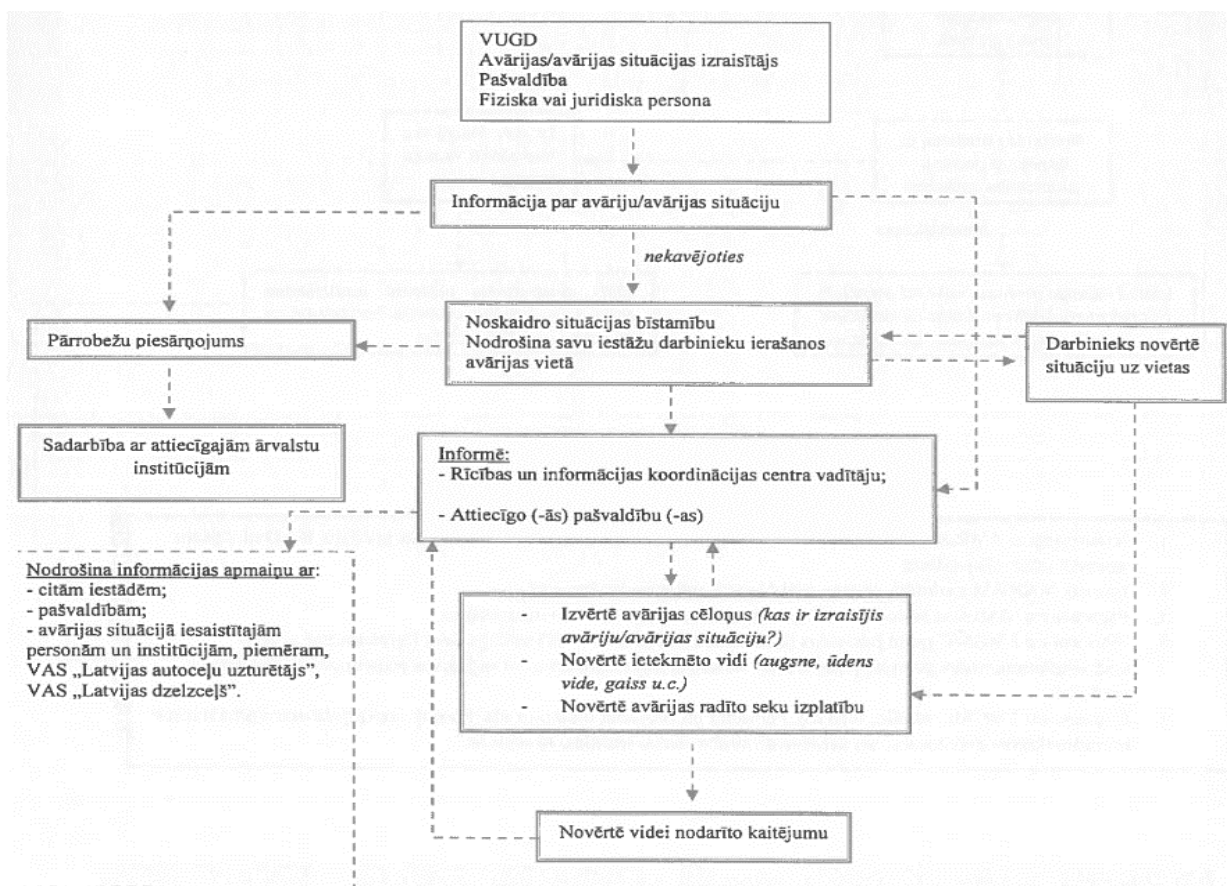
- saņemta informācija par nopietniem vides incidentiem, avārijām;
- konstatēta iekārtas darbības būtiska neatbilstība normatīvo aktu prasībām, kas rada vai var radīt būtisku kaitējumu videi, ir paredzēta pārbaude objektā.

¹¹ <http://www.vvd.gov.lv/kontrole/vides-aizsardzibas-kontrole/rupniecisko-avariju-riska-objekti/>

Dienestā ir izveidots Operatīvais koordinācijas centrs. Tā galvenais uzdevums ir koordinēt pieteikumu par piesārņojumu un dažādu vides pārkāpumu atrisināšanu, sekot līdzi dažādu tiešsaistes vides monitoringa iekārtu (putekļu mērījumu, elektronisko degunu, videonovērošanas sistēmu) informācijai un operatīvi informēt RVP par iespējamiem pārkāpumiem.

Operatīvais koordinācijas centrs vada Rīcības un informācijas koordinācijas centra darbību (avāriju un avāriju situāciju koordinācija) sadarbībā ar Dienesta struktūrvienībām.

7.attēls. Dienesta rīcības shēma saņemot informāciju par avāriju vai avārijas situāciju

5. Noteikumi sadarbībai ar citām kontrolējošām iestādēm

Saskaņā ar Ministru kabineta 2004. gada 23. novembra noteikumiem Nr.962 "Valsts vides dienesta nolikums", lai nodrošinātu funkciju un uzdevumu izpildi, Dienests:

1. atbilstoši kompetencei sadarbojas ar citām tiešās pārvaldes iestādēm, pašvaldībām un to iestādēm, nevalstiskajām organizācijām, citu valstu iestādēm un starptautiskajām organizācijām, kā arī piedalās starpvalstu sadarbības programmās un projektos;
2. ir tiesīgs pieprasīt un bez maksas saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī ārējos normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos no privātpersonām dienesta uzdevumu izpildei nepieciešamo informāciju un dokumentus

Normatīvie akti paredz, ka uzraudzības un kontroles iestādes sadarbojas savā starpā, pieprasot un saņemot bez maksas no citām valsts institūcijām uzraudzības īstenošanai nepieciešamo informāciju.

Sadarbības veidi:

- starpresoru vienošanās
- sadarbības līgums
- kopēju apmācību organizēšana
- kopēju pārbažu organizēšana un veikšana

Dienesta sadarbības partneri atļauju izsniegšanas procesā un kontroles veikšanā:

- Veselības inspekcija
- Valsts darba inspekcija
- Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests
- Valsts ieņēmumu dienests
- Lauku atbalsta dienests
- Valsts augu aizsardzības dienests
- Pārtikas un veterinārais dienests
- Valsts meža dienests
- Dabas aizsardzības pārvalde
- Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
- Pašvaldības.

***ŠIS DOKUMENTS IR PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU**